

FALSZYWY (858) *ai*

-a- (468), -ã- (326); -a- *OpecŻyw* (8), *OpecŻywPrzedm.* *BierEz*, *KromRozm I* (21), *MurzHist* (2), *KromRozm II* (4), *KromRozm III* (3), *BielKom*, *GliczKsiąż* (2), *LubPs* (12), *GroicPorz* (5), *RejWiz* (6), *OrzList*, *UstPraw* (7), *KochZuz* (2), *RejZwierz* (3), *BielKron* (30), *OrzQuin* (3), *SarnUzn* (3), *SienLek* (2), *LeovPrzep*, *RejAp* (29), *GórnDworz* (11), *HistRzym* (4), *KuczbKat* (6), *GrzegŚm* (12), *WujJud* (13), *WujJudConf* (3), *RejPosWstaw* (3), *ModrzBaz* (7), *Calag*, *StryjKron* (2), *KochSz*, *ArtKanc* (12), *CzahTr*; -ã- *RejPosWiecz*², *BielSat*, *HistHel*, *BiałKaz*, *StryjWjaz*, *CzechRozm* (20), *KochPs* (3), *GórnRozm* (13), *ReszPrz* (12), *BielSjem*, *BielRozm*, *ZawJeft* (2), *Phil*, *GórnTroas*, *GrabowSet* (7), *KolakSzczęśl*, *WysKaz* (2), *PowodPr*, *SkarKaz* (17), *SkarKazSej* (12), *KlonWor* (2), *PudłDydo*; -a- : -ã- *RejPs* (3 : 1), *MurzNT* (13 : 1), *KrowObr* (57 : 8), *Leop* (3 : 5), *BibRadz* (21 : 14), *GrzegRóżn* (5 : 1), *Mącz* (28 : 1), *RejPos* (41 : 8), *BiałKat* (8 : 1), *RejZwierz* (7 : 1), *BudBib* (1 : 2), *BudNT* (1 : 5), *SkarJedn* (7 : 10), *SkarŻyw* (4 : 23), *CzechEp* (14 : 15), *NiemObr* (3 : 2), *LatHar* (11 : 1), *WujNT* (11 : 97), *SarnStat* (3 : 25), *SiebRozmyśl* (3 : 1), *GosłCast* (1 : 2).

comp i sup (3 + 2) (nã)falszywszy (5).

sg m N fałszywy (63). ◇ *G* fałszywého (15); -ého (1), -(e)go (14). ◇ *D* fałszywsz(e)mu (1). ◇ *A* fałszywy (15), fałszyw(e)go (14). ◇ *I* fałszywym (25), fałszyw(e)m (1) *Diar.* ◇ *L* fałszywym (4) *KromRozm I*, *StryjKron*, *CzechEp*, *SkarKaz*, fałszywem (1) *MurzNT*. ◇ *V* fałszywy (3). ◇ *fN* fałszywã, fałszywszã (40). ◇ *G* fałszywój (42); -ój (7), -(e)j (35). ◇ *D* fałszywój (9); -ój (1), -(e)j (8). ◇ *A* fałszywą (39). ◇ *I* fałszywą (33). ◇ *V* fałszywã (2). ◇ *n N* fałszywé (25); -é (2), -(e) (23). ◇ *G* fałszywého (28); -ého (3), -(e)go (25). ◇ *D* fałszyw(e)mu (1). ◇ *A* fałszywé (18); -é (5), -(e) (13). ◇ *I* fałszywym (14), fałszyw(e)m (1) *SkarŻyw*. ◇ *L* fałszywym (2). ◇ *pl N m pers* fałszywi (95). *subst* fałszywé, fałszywszé, nãfałszywszé (45); -é (5), -(e) (40). ◇ *G* fałszywych (125). ◇ *D* fałszywym (31), fałszyw(e)m (1) *TarDuch*. ◇ *A m pers* fałszywé (58), fałszywych (2) *CzechEp*, *WujNT*; -é (1), -(e) (57). *m an* fałszyw(e) (1). *subst* fałszywé (56); -é (7), -(e) (49). ◇ *I m* fałszywými (14), fałszywymi (11); -ými *BibRadz*, *GrzegRóżn*, *SarnUzn*, *RejAp*, *RejPos* (2), *SarnStat*, *SkarKaz*; -ymi *KrowObr* (4), *BudBib*, *SkarJedn*, *SkarŻyw*; -ými: -ymi *KromRozm I* (1 : 1), *BielKron* (1 : 1), *WujNT* (4 : 2); ~ -ými (1), -(e)mi (13). *f* fałszywymi (7) *MurzHist*, *BibRadz* (3), *RejAp* (2), *RejPos*, fałszywymi (5) *KrowObr* (2), *KuczbKat*, *CzechRozm*, *WujNT*; ~ -(e)mi (6), -ými (1) *MurzHist*. *n* fałszyw(e)mi (3). ◇ *L* fałszywych (7). ◇ *V m pers* fałszywi (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w.*

1. *Niezgodny z prawdą, zawierający nieprawdę, błędny; falsus Mącz, Vulg; mendax Mącz* (251) : ku śmierci go przyprawiacie/ ij fałfzywą winę nãń kładziecie. *OpecŻyw* 119, [123]; Iezu ktorys od Piłatha pytany żadnym Słowem nie chciał Fałszywych łkarg oddalić. *TarDuch* C3v; *SeklKat* M2v; teraz zaprawdę baczę iż twoie odpowiedzi są fałfzywe. *HistAl* D2v, A3v, B3; Abowiem téfz i przyiáciel cnotliwy/ nie może zamilczć ani zakryć/ ale się łpreciwi gdy co haniebného a fałfzywého przeciwo łwemu przyiácielowi cnotliwemu łfłfzy *MurzNT* 61; wy piłmo Swięte dla pychy [...] nicuiećie/ y ludziom prołtym fałfzywymi wykłady otzy zãłłnaniaćie. *KrowObr* 1v, 147, 179v, 241v; *UstPraw* H2v; Od rzeczy fałfzywey vchodź dãleko/ niewinnego y łprawiedliwego nie zãbiyay *BibRadz Ex* 23/7; podufzczãli y ine z ludu przeciw Dawidowi fałfzywemi obmowãmi. *BibRadz I* 298d *marg*; lepłza

mi ieft śmierć niż żywot/ gdyżem fię náfłuchał fáłszywych potwarzy *BibRadz Tob 3/6*; fáłszywa wieść przyfłzá iż Antyoch vmárł *BibRadz 2.Mach 5/5*, I 201b *marg*, 428a *marg*; że ia nigdy nie był tym/ iáko mię brát Kurfierft Trewirski tu iáwnie wymálował fłowy/ gdzie fie wáfza Cefárfka miłość y wfytek ninieyfzy confes przypatrzeć mogá że to ieft konterfet fáłszywy *BielKron [332²]v*; *Mqcz 215d*, 374d, 409a; *RejAp 75v*, 92, 103; *KuczbKat 250*; *GrzegŚm 39*; Heretyk ten ieft który dla iákiego docześnego pożytku/ á nawięcey dla czći y zwierchności fwey/ fáłszywe y nowe opinie wymyśla/ álbo ich náfłáduie. *WujJud 20*, A7v, 20; Przecz księgi Greckie fáłszywfe niż Lácińskie. *BudNT przedm c3v marg*, *przedm c6v*; *CzechRozm 13v*, 164v; *ModrzBaz 60v*, 86v, 122; *SkarŻyw 91*, 372, 500; *CzechEp 275 [2 r.]*; *ArtKanc K13*; ránami temi/ á przysięgá fáłszywą wyżuie fáfiádá ze wfytkiey máiętności. *GórnRozm G3*, H2; Calumnia – Fáłziwe oskarzenie. *Calep 153b*, 270b; *LatHar 316*; to ieft włafna nieuczonych á nieftátecznych ludzi (iákowi fá haeretycy wfyscy) płowác nie tylko piłmá trudne/ ále y infze łacne/ wykłády fáłszywemi *WujNT 814*, *przedm 4*, 7; *SarnStat 1161*; A iż fię tych wiekow náfzych złych námnożyło ludzi/ ktorzy fáłszywą Ewángeliá wnofzá y ludzie zarázáią *SkarKaz 240b*, 518a *marg*.

W przeciwstawieniach: »prawdziwy (15), prawy (5), dobry, szczyry ... fáłszywy« (22); tego dlá moia nauka nie ieft podezrzana anij fáłfywá/ ale práwdziwá. *OpecŻyw 109*; rozezná rzeczy práwdziwé ij fáłfywé *OpecŻywPrzedm C4*; *MurzHist F3*; co w ktoreykolwiek rzeczy práwdziwego albo fáłszywego ieft/ łatwie argumentuiác y rokuiác wynaiduiemy. *KwiatKsiaz I*; Discernere vera a falsis, rozfádzić práwe rzeczy od fáłziwych. *Mqcz 49a*; A ták tu obácź/ iż ieft potrzebá rozeznawác fáłszywą á práwdziwą náukę fwiátá tego *RejPos 64*; Tákże teź y on krzywo przysięgá/ który ná to przysięgá co rzeczą práwdziwą być rozumie/ chociaźby oná fáłszywą byłá *KuczbKat 290*, 290 [2 r.]; *RejZwierc 259*; Duch święty takieź w fercách ich świádectwo dáie/ że ich wiárá práwa ieft/ á wáfzá fáłszywa *WujJud 39*; w tákim mnoftwie ksiąg tákich więcey nierowno ieft fáłszywych niż fzczyrych álbo práwdziwych *BudNT przedm b*, *przedm c3v*; *ModrzBaz 60v*; ktore ieft słowo Boże á ktore nie ieft: ktore z ludzi piłmo ieft/ á ktore z Bogá: ktore iego rozumienie dobre/ á ktore fáłszywe: to podległo rozfádkowi kościelnemu y żywey Ewánieliey *SkarŻyw 364*; *WujNT przedm 11*, s. 68, 652, 654 *marg*, Aaaaa4v, Ccccc; *SkarKaz 240b*.

W charakterystycznych połączeniach: fáłszywy (-a, -e) dowód, ewanjelija (2), mnimanie, napisanie, obietnica, obmowa, odpowiedź, opinija, oskarzenie (2), oszacowanie, potwarz (2), pozew (5), prorocstwo (2), przysięga (4), rzecz (2), skarga, uczenie, wieszczba, wieść, wina, wykład (3), wywód (2), zeznanie.

Wyrażenia: »fáłszywa nauka« [szyk 61 : 30] (91): *OpecŻyw 109*, 120v, 133v; Nárzeka prorok iż gwáltowna ręká pogánfka y náuki fáłfywe kácerfkie táfgiá fię ná zebránie kofciólá bożego *RejPs 108*; *SeklKat F3*; *RejKupSekl a3*; *MurzHist F3*, N2v; *KromRozm II e4v*; *DiarDop 107*; *LubPs A4*, B3v, cc2; OBroná Náuki práwdziwey [...] Ná przeciwo náuce fáłszywey y wierze nowey/ kthorey vczy w kościelech fwoich Papiełz Rzymski *KrowObr kt*, A3v, A4, B4, C, D (27); *BibRadz I 108c marg*, II 138a *marg [3 r.]*, 141b *marg [2 r.]*; *LeovPrzep a2v*; Naprzod/ káźda fáłszywa náuká ma tę włafność záfwdy/ że fobie ieft lámá przeciwná/ á lámá fiebie borzy/ niźczy/ y pfuie *SarnUzn G6v*; *RejAp BB4v*, 19v, 32v, 63v, 74, 74v; A fzuiká y kopałz fobie cyfterny á wody fmodliwe obfádlivych wymyfłow fwych á fáłszywych náuk fwiátá thego/ nic nie dbáiąc ná fwięty głós *RejPos 197*, 64, 68v,

»heretycki i fałszywy« (1): A inne poślednie [*Ewanjelije*] oney pierwŹzey przeciwnie (poŹiane od nieprzyjaćielá ná dobrego naŹienia záduŹzenie) íá haeretyckie y fałŹywe. *WujNT* 652.

»fałszywy a nieprawdziwy« (1): Ítáđ íie mnie/ mnoŹy rozumienie moie/ íż od drog fáłŹywego á nieprawdziwego rozumienia Ínáđnie íie bęđę móđł vchronić *RejPs* 183.

»omylny, (a) fałszywy« [*szyk 4 : 1*] (5): WÍŹyŹtcy kácerze ná to íye wydawáya/ áby z yednegoŹ piŹmá S. fáłŹywych á omylnych dum íwyc bronili. *KromRozm I* M2v; *LubPs* B3v; *KrowObr* 54; KarmíŹ íe plewámi omylnych á fáłŹywych náuk Źwiátá tego. *RejPos* 314v, 186v.

»potwarny i fałszywy« (4): CHcemy y Íkázuiemy: áby potwarné y fałŹywe y nieporzáđné pozwy mieyŹca v Íáđów nie miáły *SarnStat* 711, 711, 753 [2 r.].

»fałszywy ani prawdziwie przeciwny« (1): nic w wierze náŹzey fałŹywego áni prawdziwie przeciwnego niemáŹ *SkarŹyw* 102.

»przewrotny a fałszywy« (1): PapieŹe ták wiele pańŹtw wyłúdzili/ íwojá przewrotná á fáłŹywą nauká. *KrowObr* 31v.

»zły, (a) fałszywy (i zdrađliwy)« (3): vmiał teŹ rozeŹnac zła/ FałŹywa/ y zdrađliwą [*naukę*] przez Ktorá zli a FałŹywj nauczyciele zawiedli od dawnyc cházŹow wiele Ludzi nawieczne potępienie *RejKupSekl* a3; *KromRozm II* n4; Prze to [*zaniedbanie przełóŹonych*] złe a fałŹywe nauki miejsce wzięły *DiarDop* 107.

2. *Podszywający się pod coś, udający kogoś; falsus Mącz, Vulg (259)* : WypíŹiue złoŹć y zginienie fáłŹywych doktorow y vcźniow ich *BibRadz 2.Petr 2 arg*; Apolinaris Hieropolińki/ ten piŹał przeciw PryŹce y Máxymilli fáłŹywym prorokiniom/ ktore był zwiodł Montanus. *BielKron* 150; Ale nie mógå tego ináczey vcźnić/ íedno íeŹli íię Ítána drugi raz obrzezáńcámi/ fáłŹywemi Zydámi/ íáko Ignácius mowi/ záprzáwŹy íię Syná BoŹego KryŹthuŹá Bogá prawdziwego z Bogá prawdziwego vrodzonego. *GrzegRóŹn* C4; Pseudoangelus, falsus nuncius, FáłŹywy poŹeł. *Mącz* 328d, 328a; *OrzQuin* I2v; gdyŹ ten to powiáda mnie być fáłŹywym pielgrzymem [...] dopuŹć twa miłóć ábych íie znim o tę prawđę w Ízráńkách bił/ niech tám vkaŹe fáłŹywoŹć ná mym cíele. *HistRzym* 79v, 79v, 80; *RejPos* 71v, 176v, 261v; A ták íami íię Cárogrodcy Pátryárchowie íwowlonie y wŹtetcźnie fałŹywą y málowána głowá wŹytkiego koŹciołá/ czynić chćieli *SkarJedn* 163, 104, 208; W odŹzczepieńŹtwie onym zá Piotrá Leoná/ ktory íię fáłŹywym PapieŹem czynił y InnocencyuŹzowi íię práwemu íprzećiwił *SkarŹyw* 292; *StryjKron* 697; *CzechEp* [406]; *ReszPrz* 47; *WujNT* 20, 460, 2.*Cor* 11/26, *Gal* 2/4, Yyyyy3; *SkarKaz* 240b, 241a.

W przeciwstawieniach: »prawdziwy (8), prawy (2) ... fałszywy« (10): *SeklKat* Q2; Trudnoć to inaczey rozeznac, musi ten, kogo fałŹywym prorokiem nazywáya, dáć sprawę a ukazać, Źe nie fałŹywy, ale prawdziwy jest. *Diar* 101; ÍeŹli wedłúg thego Swięceniá/ íeŹteŹcie prawdziwi/ álbo fáłŹywi Biskupi? *KrowObr* 129; *RejPosWiecz*² 92; Abowiem íá íedni fáłŹywi á drudzy prawdziwi páŹterze. *WujJudConf* 118v; *RejPosWstaw* [143²], [143²]v; íam MoyŹeŹ piŹe/ y vcźy o tym íáko doŹwiádczáć/ fałŹywych y prawdziwych prorokow y cudocźyńcow. *CzechRozm* 104; tilo íeden íeŹt práwy KoŹciół ChryŹtuŹow miedzy nimi. á inne wŹytki fáłŹywe y tákie íá/ íákie íię rzekłó. *SkarJedn* 39; *WujNT* 645.

W charakterystycznych połączeniach: fałszywy (-a) biskup, doktor (2), ewanjelik (2), głowa (2), kapłan (3), lekarz, papieŹ, pielgrzym (3), poŹeł, prorokini, wieszczek.

Zwrot: »nie być (nazwanym) fałszywym prorokiem, wieszczkiem« [szyk zmienny] (1 : 1): Yzebym ia też [...] dla ciebie albo fałszywym wieszczkiem/ albo proznym á nickszemnym powiadaczem niebył nazwan. *KwiatKsiąz* Q2v; Ia sie boię bych nie był fałszywym Prorokiem/ Wízák co będzie vyrzimy da Bog włalnym okiem. *StryjWjaz* C4.

Wyrażenia: »fałszywy apostoł« [szyk 28 : 1] (29): *KromRozm I* [L3]; *Leop* II NN6, PP4, 1. *Thess arg* [2 r.]; Fałszywi Apoštołowie dla pożytku łwego rzkomo miłowáli Gáláthy/ dla tego też Páwłá odrzucić chcieli. *BibRadz* II 105c marg, II 93b marg; *GrzegRóżn* Ov; *RejPos* 68v; *WujJud* 198v, 216; *CzechEp* 352, [400]; Abowiem tákowi fałszywi Apoštołowie/ Ią robotnicy zdrádlwi/ przemieniájący się w Apoštoły Chrístułowe. *WujNT* 2. *Cor* 11/13; Iáko ná on czás fałszywi Apoštołowie przechodzili práwe Apoštoły wymową y gładkimi łowy: ták nie dziw że y dziś niektorzy haeretycy Ią wymownieyfy niżli Kátholicy. *WujNT* 645, 463, 585, 622, 641, 642 (16).

»fałszywy Chrystus« = *pseudochristus* *Vulg* [szyk 9 : 2] (11): Boć powftaná fałszywi Chrístułowie [!] i fałszywi prorocy/ i okázá znamiona i cuda/ ku zawiedzienu (by można rzecz) téfz i wybranych *MurzNT* *Mar* 13/22; *KromRozm III* E; *GrzegRóżn* G2v; *RejPos* 258v; *BiałKat* 298v; Vkázuąc [...] fałszywe Chrístuły: fałszywe proroki: zwodzićiele duřz ludzkich: Antychrífty etc. Ktorych wřzytkich głową y Pánem iest *fummus et maximus Pontifex* Papieř Rzymłki *CzechEp* [415], 352; *WujNT* *Matth* 24/24, *Mar* 13/22, Yyyyy3; iefli się do innych obcych wiar/ y do innych Chryřtułow fałszywych y proźnych/ ktore heretycy przynofzá/ vdaćie: y wy y krol wálz y z kroleřtwem wálzym poginiećie. *SkarKazSej* 683a.

»fałszywy chrystyjanin (a. chrześcijanin)« (15): wzgardzon iest pan Iefus od żydow gdy był na tym łwiecie, gardzá im y teraz fałszywi krzeřciani gdy siedzi w niebie *WróbŻołt* Z6v; *GrzegRóżn* E2v; *OrzQuin* Z3v; *RejPosWiecz*² 92; Do ktorych może przyłóżyć y inřzych fałszywych Chríťian/ ktorzy też ácz Bogá vřty y Chrířtułá wyznawáią: iednák się go vczynkami przá *CzechEp* 157, 163 [3 r.], 223, 352; Miáłto wielkie Bábilonia znáczy zbor ábo zgromádzenie ludzi potępionych: ktore się dzieli ná trzy częćci: Zgołá niewiernych/ iáko Ią Zydzi y Pogáni; haeretykow; y złych Kátholików/ ábo fałszywych Chřeřćijánow *WujNT* 876, 444, 645 marg, Yyyyy; *KlonWor ded* **3v.

»kościół fałszywy« [szyk 5 : 3] (8): Iako mam rozefnáć kořciół prawdziwy od fałřziwego řzatanłkiego? *SeklKat* Q2, Q2, Q2v; *RejPosWstaw* [143²], [143²]v; A zdrugiey řtrony/ to iest/ heretycki y fałřzywy kořciół/ ktory/ ma około Bofkich w Chryřtuřie rzeřzy/ Rořterki/ Nieuřtáwicźnoć/ Pokátnoć/ y Samořláńřtwo. *SkarJedn* 17, 39; *ReszPrz* 14.

»fałszywy pasterz« (3): A tak kořciół řřtáńřky/ y fałřziwy pařterze iego nie może być zbawion *SeklKat* Q3, I3; *RejPos* 123.

»fałszywy prorok« = *pseudopropheta* *Mącz*, *Vulg* [szyk 145 : 17] (162): Pyotr fałřfywe proroki/ á nyeprawdźiwe miřtrze opiřuye. *KromRozm I* D2v, B3 [2 r.], B3v, C3 [2 r.], C3v, C4 (17); Tenci iest nápierwřzy i ná więřłzy przykłád przewrotnoćci a owczego odźienią i zarás wilczego drapieřstwa/ wpierwřżem proroku fałřzywem řzatanie *MurzNT* 31, 31, 108v, 111 [2 r.], *Matth* 24/11, *Mar* 13/22, *Luc* 6/26; zakon krzeřciyáńłki przez Apoštoły wřřyřtkyemu řwyátu myáł być podan/ áby řye ludźye fałřfywym prorokom potym zwodzić nyedali *KromRozm II* hv; *KromRozm III* E; *DiarDop* 101 [2 r.]; *KrowObr* A3v, C3, C3v [2 r.], C4 [2 r.], 60 (11); *Leop* 1. *Ioann* 3 arg; Y widźiałem z vřř łmokowych/

y z vřt beřtyey/ y z vřt onego fãłłzywego prorokã trzy nieczyřte duchy wychodzãce podobne żãbam. *BibRadz Apoc* 16/13, *Deut* 18 *arg*, I 111b *marg*, 428c *marg*, 456b *marg*, 2.*Petri* 2/1, II 135d *marg*; *Goski* A11v; gdyby fwoich błędow ktore wam vřtãwił fãłłzywy prorok Máchomet przeřtał/ á przyãł wiãrę prawdziwã Krzeřciãńlkã *BielKron* 254v, 84, [84²], 90v, 93, 94v [3 r.] (11); *GrzegRóżn* N4v, O; Pseudopropheta, Fãłłzywy prorok/ albo nauczyciel/ doctor. *Mącz* 328d; *OrzQuin* Z4v; *SarnUzn* G8v; *SienLek* T4v; wyrzucił s pořzodku łiebie fãłłzywe proroki albo fãłłzywe nãuczyciele/ co łie Apořtołmi czynili *RejAp* 18, 163v [2 r.], 164, 169v; *RejPos* A5v, 11, 54v, 64, 115v (15); *BiałKat* 68v, 131, 298v; *Grzegřm* 56 [2 r.]; *RejZwierc* 199v; *WujJud ktv*, B2v, 3v, 118v [2 r.]; *WujJudConf* 80, 157; *BudNT* 2.*Petri* 2/1; A wřdy tãk Ian o nich mowi. I. Ian 4. v I. Ian v 7. że wiele fãłłzywych Prorokow y Ofzuřtow przyřzłõ nã ťwiãt. *CzechRozm* 32v, 81, 92v, 104 [2 r.], 149, 184v; *SkarJedn* 48; *CzechEp* 33 *marg*, 352 [2 r.], [415]; *NiemObr* 114, 152, 174; *ReszPrz* 102, 106; Przyidãć po mnie fãłłzywi Prorocy/ czyniãc tu cudã z Diabelřkiewy mocy/ á przez fwe nãuki/ odwiõdã ich wiele od mey męki. *ArtKanc* P7v, K14, O, P7v; *LatHar* 127; Strzeżiãcie ťię pilnie fãłłzywych prorokow/ ktorzy do was przychodzã w õdzieniu owczym/ lecz we wnãtrz łã wilcy drapieżni. *WujNT Matth* 7/15, s. 28, 30 [3 r.], *Matth* 24/11, 24, s. 171 (35); *PowodPr* 10; *SkarKaz*)(3, 518b, 579a.

Szeregi: »nikczemny i fãłłzywy« (1): iãko nã krolã nikczemnego y fãłłzywego/ białã y ťwietnã łzãtã wdziãc y włõżyć kazał. *LatHar* 317.

»fãłłzywy albo obłudny« (1): yãko Pãweł ł. kyedy fãłłłzywi albo obłudni brãcyã chćyeli/ áby Titã byl obrzãzał/ nye vřtãmpił im *KromRozm III* N4v.

»fãłłzywy i zdrãdliwy« (1): łkãdże oni Hieroboãmitřkie kãpłany/ zã fãłłzywe y zdrãdliwe proroki/ prãwowierny znãli: iř z plemienia Aaronowego y zlinijey iego y fucceřey nie łli *SkarJedn* 48.

»złõciwy a fãłłzywy« (1): Ktory nas łam s tego przełřtrzegãć raczy/ ábychmy łie łtrzegli od tãkich złõciwych á fãłłzywych Prorokow/ á nigdy nie łłuchãli żãdnego inego głõfu iedno głõfu/ iego łwiętego. *RejPos* 188v.

3. *Kłamiãcy, oszukujãcy, teř zły, grzeszny (o ludziach i ich czynach, zachowaniach ťię); falsus Vulg; fucosus Mącz (134)*: A kto vchramuie znałõgu, bywa łżywy/ fãłłzywy obłudny/ niecznota, przechyra, czudzego żãdliwy *GlabGad* P7v; *WrõbŻõłt* D5v, pp4; Abowiem y mowã twoiã fãłłłzywa łnãdnie okãże myłł złõciwã twoiõ *RejPs* 78; *MurzNT* 93; *LubPs* Gv [2 r.]; *GroicPorz* h3; Wzdychãnie przed obãrzem [!] fãłłzywe. *KrowObr* 114 *marg*, [258]v; widzõ ťwiãt fãłłzywy w dziwnych przewrotnõciach. *RejWiz* 85, 123; *UstPraw* H2v; *KochZuz* A4; *RejZwierc* 100, 102; Nie łedã komu otwarzay łercã twego / ábyć nie oddãł fãłłzywã wdziãcznõciã. *BibRadz Eccli* 8/22, 2.*Cor* 11/26; *BielKron* 111v; *Fucosus*, Fãłłzywy/ Nieprãwy/ Niełczyry. *Mącz* 138c, 163a; ãle tho iest wãłfne wyobrażenie pokrzyku/ ktory w õgrodziõch kołztownych rořciõ/ á nie pod łzubienicã/ iãko fãłłzywi ludzie plotã *SienLek* 199; *RejAp* BB2v, BB3, 133v; *GõrnDworz* Cc2; *RejPos* 26, 298; *CzechRozm* 241v; *SkarŻyw* 231; *StryjKron* 146; chociażci iuř y nãłz fãłłzywy brãt odprzyřãgłzy ťię prãdwy y w tym iuř mnie z inřzymi potwarza/ y łłowã moie wyłřpacza ktory da zã to Bogu liczbõ. *CzechEp* 56, 95, [400]; *Bielřjem* 25; *Calumniator* – Obmowca fãłłzywy. *Calep* 154a; *GrabowSet* D3v, V2, Y2v; *SiebRozmyłł* B4; *SkarKaz*)(3, 383b; *GosłCast* 65; Lecz o tych Liłãch dořyć/ ktorzy mydlã oczy/ Pobożnõciã fãłłzywã: długo ťię rzecz toczy. *KlonWor* 54.

W *przeciwstawieniach*: »wierny (3), prawdziwy (2), cnotliwy, sprawiedliwy, szczyry ... fałszywy« (8): *BierEz* Hv; Prožhá áby P. wiernego od fálŝywyých náuczycielow wyrwác raczył. *LubPs* G3 marg, B3v; á ludzycie fálŝywi/ Ná cnotliwą potwarz kładli *KochZuz* A3; *SkarJedn* d8v; co fie przedtym ktoremu z wiernych/ choćiaz nie do końcá/ iefzczę vgruntowáných przyczytáło/ zgołá niewiernym przyczyta: á co tež fzczyrym/ to on obłudnym ábo fálŝywym. *CzechEp* 163; Wlęcey nam fluzŝzy wierzyć fámeý Máryey prawdziwey/ niżli roćie Zydwófkieý fálŝywey. *ArtKanc* F14; *GórnRozm* Hv.

Wyrażenia: »fałszywy język« [szyk 3 : 1] (4): Vpad fałŝywego ięzyká iákoby then/ ktory ná páwimenćie páda/ thák vpadki złych prętko przydą. *Leop Eccli* 20/20; Abowiem białeygłowy nie iest s tho/ ták iáko męŝzczyzny/ áby fie odgryzłá/ á ludzkie pohámowálá fálŝywe ięzyki. *GórnDworz* V8; oto wżeteczna Gębá ná mię fye tárğa: ięzyk fałŝywy Ludziom żywot mój hydži/ da bóg/ vczćiwy. *KochPs* 167; *SkarŻyw* A4.

»fałszywy (na)uczyciel« [szyk 25 : 1] (26): *RejKup Sekl* a3; *KromRozm II* e4v; Bo w nim iest modlitwá przeciwko pŝeudoprorokom á fálŝywym náuczycielom. *LubPs* D3v, B3v, C3, G3 marg, ee5v marg; *KrowObr* 99 [4 r.], 137v, 193v, [248]v; miedzy wámi będą fálŝywi náuczycielowie/ ktorzy potáiemnie wwiodą kácerŝtwá zárázliwe/ y Páná fie tež przác ktory ie kupił *BibRadz* 2.*Petri* 2/1, II 4c marg, 2.*Tim* 3 arg, II 141b marg; *RejAp* 18; *RejPos* 261v; *RejZwierc* 197v; *CzechEp* 112, 117; Szátanći to był począł wnoŝić/ przez fałŝywe náuczyciele/ ktorzy pod imieniem Piotrowym/ y infznych Apoŝtołow/ przychodząc do zborow onych/ ktore Paweł fzczepił/ chćieli Páwlá y náukę iego fzczyrą obydzć. *NiemObr* 42; *WujNT* 740, 2.*Petri* 2/1.

»fałszywy przykrytca« (1): Iezu ktorys fałŝywym przykrythczom wieczną biedą złorzeczenia groził. *TarDuch* B7v.

»fałszywy świadek« [szyk 35 : 9] (44): *TarDuch* C2; *SeklKat* M3 [2 r.], M3v; Y przeciw mnyęc fálŝywi fwyádkowye powŝtáli/ Oczymem áni myŝlił o to mye pytáli *LubPs* I3; ábowiem ŝwiádkowie ktorzy powiedáią y ŝwiadtzą/ tzego niewidzieli/ y nieslyŝzeli/ íą fałŝywi ŝwiádkowie *KrowObr* 45; *Leop* 1.*Cor* 15/15; *BibRadz* 1.*Cor* 15/15; A gdy fie zá nią przyiaciele záŝtáwili w niebytnoŝci oycá Wirginiulá/ ziednáł ŝobie ŝwiádkí fálŝywe/ ktorzy przed Senatem powiedáli íą być niewolną ŝługę Klaudiufowę. *BielKron* 119v, 145; *Mqcz* 269d, 328d; *RejPos* 22 [2 r.]; Gdzie ŝpráwiedliwoŝć niemáŝz tám przypadkow Ni żadnych dárow/ ni fálŝywych ŝwiádkow. *RejZwierc* 212; *HistHel* Dv; *CzechRozm* 231v [2 r.], 232v [2 r.]; *SkarJedn* 248; Przyŝłó do *Scrutinium*, ow co miał krzywdę/ prawdziwe ŝwiádkí wiodł/ á ow co wrábał/ wiodł fałŝywe/ powiedáiąc iż náŝcie nie było/ ále práwi byłem proŝzon ná bieŝiádę od tegoż/ y potemeŝmy fie zwádžili *GórnRozm* Hv, G3v [3 r.], Hv; *Phil* L2; *LatHar* 274, 277, 289, 306 [2 r.], 695; y poŝtáwili fałŝywe ŝwiádkí ktorzy mowili: Ten człówiek nie przeŝtáwa mowić flów bluznierskich przeciw temu mieyŝcu ŝwiętemu/ y zakonowi. *WujNT Act* 6/13, s. 109, *Matth* 26/60, s. 175, 417, 1.*Cor* 15/15 (10); *SiebRozmysł* C.

»usta, warga fałszywa(-e)« (2 : 1): Mierzione íą przed panem Bogiem vlta fałŝywe prouer. xij. cap. kłamlivy człówiek fyn ŝzatańŝky *SeklKat* M3v, Q2v; Vchoway od nich/ ŝtrzež wárgi fałŝywey/ Prowadz me vŝtá/ po drodze prawdziwey *GrabowSet* K.

»fałszywa zdrada« (1): ciągnieŝz vporną myŝl do fálŝywey zdrády. *RejWiz* 134.

»zdradźca fałszywy« (1): Tákieżci y ia żałość mam/ Iże żywotá pozbywam: Nie od ludzi fpráwiedliwych / Ale od zdradziec fáłszywych *BierEz* Hv.

Szeregi: »niewierny i fałszywy« (1): Bo w ten czas polńáncy niewiernymi y fáłszywymi zoftáią/ gdy fię z polńużeńftwá y rządu ftárźnych ftwoich wylámuią *SkarJedn* 51.

»fałszywy i (abo) obłudny« [szyk 1 : 1] (2): to twoie wzdychánie ieft fáłszywe y obłudne *KrowObr* 114; *CzechEp* 163.

»fałszywy, omylny« (1): Vana fides, Fálrzywa omylna wiára. *Mącz* 475b.

»fałszywy a przewrotny« (1): opifuye fáłrzywe á przewrotne vczyćyele álbo kácerze/ ná przeltroge ludzi krzełciyáńfkich. *KromRozm II* e4v.

»szkodliwy i fałszywy« (1): Ktorzy to tákowi ludzie łzkodliwi y fáłrzywi/ Pánie Boże fye tego pozał/ iż chleb twoy/ człowieká dobrego/ zacnego/ iedzą *OrzList* e.

»fałszywy i (a) zdradliwy« (2): A batzyłz iáko tu Páweł Święty /wymálował fáłrzywe y zdradliwe vtzyćiele/ páłtherze y Bifkupy/ potzym ie mamy poznáć? Naprzod powiáda/ iż tzyniá zgorńzenie náprzećiwko tey náuce/ ktorey Apoftołowie vtzyli. *KrowObr* 99; *RejPos* 51v.

»zły i fałszywy« (2): *RejKupSekl* a3; ná gorácości przećiw złey y fáłrzywey bráćiey/ ktorzy miefzáią/ á ftwoich pożytkow łzukáią/ niechay nie łchodźi. *SkarKaz* 663a.

4. *Mający na celu oszustwo, podstęp, zdradę; podrobiony; udawany; adulterinus* *Mącz*, *Cn*; *falsus* *PolAnt*, *Cn*; *fictus*, *personatus* *Mącz*; *coloratus*, *mendosus*, *reprobus* *Cn* (87) : *ZapWar* 1505 nr 1996; Fálrzywe lifty nápiśał/ Rzekáć by ie Ezop łłáć miał *BierEz* F3; Wiele Ludzi fáłrzywe Złotho czyni *FalZioł* III 34c; dlugofček schewczik nadawa mv karth fáłfchiwych obrzinanych *LibMal* 1552/169, 1545/94, 1550/156v, 1551/159v, 1554/185, 185v; *SeklKat* M2v [2 r.]; *MurzNT* 108v; *GroicPorz* nnv; Odrzućcie fáłrzywe Báránki/ y Antykryftá Rzymłkiego/ nauki/ y rozmiłuićie fię Báránka tylko iednego ná práwicy Bożey fiedzącego *KrowObr* 70, A3v; Woiewodowie w ftwych woiewodztwách w káżdym miefćie ná koždy rok máią dogłádáć/ iżby miáry y wagi wízelákie niebyły fáłrzywe. *UstPraw* Av, E3 [3 r.], F3v; *RejZwierz* 111v; Izali będę czyft z wagá niefpráwiedliwą/ y z workiem fáłrzywych gwichtow? *BibRadz Mich* 6/11, *Prov* 20/23; *BielKron* 203v, 370, 371; Testamentum tabulas signis adulterinis obsignavit, Sláłfzował fáłrzywe podpisánie y pieczęć przýłožył. *Mącz* 392d, 3d, 127c, 293b, 312a, 419d, 445c, 452c; *RejAp* 41v, 92, 114, 114v, 159v, Ee3; *GórnDworz* Q6; *RejPos* 123v marg, 166v; Na tych máłych miałteczkách ich wárfát fáłrzywy. Gliwáxem Srebro złóci/ rofpući kęs Złotá/ Chroni oczu od Rtęci wáżna to robotá. *BielSat* Cv [*idem* *BielRozm* 16]; *RejPosWstaw* [143²]; *BudBib* Bar 5/49 [6/7]; *ReszPrz* 96; *BielRozm* 16; Ták záwždy bywa/ iż fáłrzywe dobre/ prawdziwe zle vrodźi. *GórnRozm* Dv, C4v, Dv marg; *ZawJeft* 27; Superstitio – Fałrzywa boiazn boza, niefwięte nabozenftwo. *Calep* 1033a, 406b; *GórnTroas* 39; ci wefpółek z onym który lift podeyźrzány wnośi/ przýfięgå/ iż ón lift nie ieft fáłrzywy/ ále łłufznie z ksiąg ładowych wylzedł/ popráwić będą powinni. *SarnStat* 767 [*idem*] 327, 406, 712, 823.

Wyrażenie: »fałszywa moneta, myńca (a. menica), pieniądz« [szyk 17 : 5] (16 : 4 : 2): *BielKron* 388 marg; *Adulterina* moneta, Fálrzywa monetá/ álbo myńcá. *Mącz* 3d, 253d; *RejPos* 252v; *ModrzBaz* 35; *SkarŻyw* 50; Bo áza máło czyni złego wízyftkíey Koronie tęń/ [...] kto w káćie łiedząc fáłrzywą

z miedzi/ z contryfału/ y z czego inżezgo kuię Menicę/ Talery/ Czerwone złote? *GórnRozm* C4v, L; *ActReg* 25; *SarnStat* 142, 258 [2 r.], 406 [3 r.] 408 [5 r.], 512, 534.

Szeregi: »fałszywy a chytry« (1): Amurat [...] Grekom/ Bořnom/ Miřnom/ Bulgárom/ Wenetom/ y wiele innym/ ták w Azyey/ iáko w Europie poczynił/ nie mocą ábo řzábłá/ ábo iákim rycerřkim obyczáiem/ iedno zdradá przewrotnořciá/ obiecowaním dárow/ przyřięgámi/ y innemi fáłřzywemi á chytremi kufy. *BielKron* 244.

»fałszywy a ubarwiony« (1): [*cnota*] rzeczy by prawdźiwych prořtych á otworziřtych nářładowáá: ázás fáłřzywych á vbárwionychby nienayrzáá *ModrzBaz* 136v.

»fałszywy a wymyřny« (1): Stąd czy vrořli owi fáłřziwe á wymyřłne odpuřty/ ktorzy dzys pelen řwiat *SeklKat* x3.

»zły a fałszywy« (2): Czemuř teř ty nie baczyřł zła á fáłřzywa mińco á zły á fáłřzywy kwartniku á ty złořciwy człowiecze/ czyie wyobrařenie á czyy napis nořiřł ná nędznym człowieczeńřtwie řwoim? *RejPos* 252v.

»zmyřłony i fałszywy« (1): [*Antykryst*] krzyřow obłudnych/ zmyřłonych/ y fáłřzywych/ do kořciołá krzeřcijáńřkiego náprawáđił. *KrowObr* C.

5. *Niewłařciwy, niesłuszny, niegodny aprobaty; adumbratus Mącz* (63) : zakazuie nic fáłřziwego niemowyc nieczinić/ niewiatczic nieucic/ czo by było przeciw panu bogu y bliznemu nářzemu. *SeklKat* Mv; Kořmus powieda yřł muřzał pijcz czořł fałřwego *RejKup* q2; *GroicPorz* t; *KrowObr* 111; Fáłřzywa chłubá řláchectwá. *RejWiz* 97 marg, Cc5v; *BielKron* 114 [2 r.], 473; *SarnUzn* G8; *RejAp* 166; *HistRzym* 88; *RejPos* 72, 166v, 343v; *BiałKat* 66; *RejZwierc* 115 marg, Aaa3; Synod bez Papieřá fáłřzywy ieřł *SkarJedn* 211 marg, 119, 130, 211 [2 r.], d8, d9v; Ale ná to rodzicy nie baczą/ miłuiąc fáłřzywá á řwiecká miłořciá dzieci řwoie/ duřze ich tráca/ y do piekłá prowáđzą. *SkarŻyw* 63, 63, 81, 89 [2 r.], 318, 389; *CzechEp* 108, 109, 128; *ReszPrz* 47 [2 r.]; *GrabowSet* Xv; *LatHar* 118; *WujNT* 44 [2 r.], Bbbbbbbv; A ieřli řędzióm Kářłteláńřkim zárzući kto fáłřzywe řkazánié/ nie bęđcie powinien byđć řłuchan/ ář im řkory báráńkowe bęđá dáné: kóre máiá řobie zátrzymáwáć/ ieřli pokařą řáđ řwóy byđć řprawiedliwy. *SarnStat* 560, 573, 795; *SkarKaz* 352b, 421a [2 r.].

Wyrażenie: »fałszywe mniemanie, dzierzenie« [*szyk* 7 : 1] (7 : 1): Abowimći nic nyemářł gorřřego náđ te/ ktorzy gdy ledwo obyecáđłá zákusili/ fáłřzywe o řobie mniemánie w vmyenyu wzyęli. *GliczKsiąř* L6; *KwiatKsiąř* F2; *Opinio adumbrata, Fáłřziwe mniemánie. Mącz* 502a; dzifieyřzych czałow pánowie/ ták řá řkazeni złym zwyczáiem/ nieumieięthnořciá/ y fáłřzywym dzierzeniem o řobie *GórnDworz* Ee6v, N2, N7, Ee5v; *CzechEp* 5.

Szeregi: »fałszywy i brzydliwy« (1): Wiem ře teřł ná niektorych mieyřcach Duch řwięty ty kloce y dáłki zowie obrádem/ ále fáłřzywym y brzydliwym. *KrowObr* 110.

»niczemny a fałszywy« (1): Ktore przyczyny yáko řá nyedobre y owřřem niczemne á fáłřzywe/ my według thego co bęđzyem zá řáłká Bořá mogli/ okařem. *GliczKsiąř* I7.

»fałszywy i nieroztropny« (1): powařnořć y moc y włáđza krolewřkiego máieřtatu ořłábiáá/ fáłřzywym y nieroztropnym wolnořci řzkodliwey rozřzerzánim/ řciřńiona y řkrocona. *SkarKazSej* 659b.

»omylny, (i) fałszywy« (2): O nędzna obłudności/ o nądzyeio ływa/ Iákałz tu iełt twa łpráwá omylna fáłszywa. *RejWiz* 83; *CzechEp* 223.

»fałszywy, (i) zły« [szyk 1 : 1] (2): Bo wólcelki ktory źle czyni/ mowi Pan/ nienawidzi światłości/ áby łie nie okazały fáłszywe y złe vczynki iego. *WujJud* 158v; *SkarŻyw* 520.

6. *Złudny, pozorny, niesłusznie się czymś wydający; falsus PolAnt (57) : BibRadz Bar 6/7; Mącz 297a; GórnDworz Ff3v; choć otych łwych Fáłszywych á nieśmierthelnych dułzách twirdzá/ á wđdy żywot nie pobożny wiodá GrzegŚm [A2]v, 6, 16; Czemu teraz w mękách czyniłz łobie fáłszywą dobrą myłł? SkarŻyw 126, [197]; KochSz B4; POLAK. Wolność to iełt/ moc żyć iáko kto chce. (marg) Fáłszywa Wolność. (-) GórnRozm A3; ODpuść wyłtępkí/ łzy me ofułz/ Pánie/ Oddal odemnie nádzieie fáłszywe *GrabowSet* N3, K2v; á do łpráwiedliwóści fáłszywą wolnością ábo ráczy łwowlnością/ przełzkody łámi łobie czynicie. *SkarKazSej* 666a.*

W przeciwstawieniach: »prawdziwy (12), prawy ... fałszywy« (13): Abowiem dziwy łá iedny prawdziwe á drugye fáłszywe. *RejAp* 113v, Dd3v; tákowi omyłáią łie/ biorác fáłszywą rołkólz zá prawdziwą/ á prawdziwą boleść biorác zá fáłszywą *GórnDworz Ff3v; BiałKat* 3v; *GrzegŚm* 26, 28, 29; *CzechRozm* 189; Dał im ná wolá wolną/ ábo Bogu práwemu ábo fáłszywemu służyć. *SkarŻyw* 504 marg; wzgárdzi wólcelkiego Bogá/ ták prawdziwego iáko y fáłszywego *WujNT* 716, 828; *WysKaz* 2.

Wyrażenia: »fałszywy bog« [szyk 14 : 10] (24): *LubPs* dd4; *GrzegŚm* 28; *BudBib* I 309a marg; *BiałKaz* D; czemułz to v Bogá łámego nie iełt rzecz nie przyłtoyna názywáć tym łwoim imieniem Elohim Bogi fáłszywe y báłwány pogáńłkie? *CzechRozm* 51v; *SkarŻyw* 504 marg, 531; *ZawJeft* 5; BALVVAN iełt obraz Bogá fáłszywego/ y przetoż nic nie iełt. *WujNT* Xxxxx2, 374, 716, 722, 828, Xxxxx3; *SkarKaz* 40a, 487a; nawyłżzego bíłkupá bogow łwoich fáłszywych Rzymiánie pogáńłcy człili *SkarKazSej* 680a, 680a, 683a, 688b.

»bożek fałszywy« (1): rozeznánie vczynił tym imieniem między Bogiem prawdziwym/ ónym Stworzycielem y Pánem włytkiego łtworzenia/ od Bożków Pogáńłkich fáłszywych: którzy nie łtworzyli żadnéy rzeczy. *BiałKat* 3v.

»cud, dziw fałszywy« [szyk 9 : 5] (11 : 3): A przełto cí wáłzy záklínátze/ nic inłzego nie łá/ iedno Dijabelłcy łludzy. Iako y Paweł S: o Antykryłcie powiáda/ iż tákimi fáłszywymi cudy miał łud mamić. *KrowObr* 121, 242; *BielKron* 467; *RejAp* 113v [2 r.], Dd3v; *CzechRozm* 188v, 189; dla iego obłudnych łpráw/ y cudow fáłszywych/ ktore zá czárami y połługá dyabelłką czynił/ zá Bogá mieć go [Szymona Czarnoksiężnika] łobie łmieli *SkarŻyw* 600; *WujNT* 104, 714, 868, 869 [2 r.].

Szeregi: »fałszywy, (a, i) czyniony« [szyk 2 : 1] (3): *SkarŻyw* 348; świat włytek do prawdziwego łię Bogá obrocił/ y włytki czynione y fáłszywe bogi y włytko báłwochwáłłtwo potępił. *SkarKaz* 487a, 487a.

»fałszywy i tytułowany« (1): wylácza rzeczy łtworzone y Bogi fáłszywe y tytułowáne/ y to włytko co iełt od Bołtwá rózne. *WujNT* 374.

»fałszywy a wymyślony« (1): Dziwy fáłszywe á od rozłicznych mnichow wymyłłone/ iáko łá ony zyawienia/ ony łtękania dułz/ ony káplíce rozłiczne onych Iáckow/ onych Stániłłáwow *RejAp* 113v.

7. *Ludzący, podatny na złudzenia (2)* : Przeto niechay nie lubi ucho tve cnotliwe Pochlebstwa/
ktore/ iako zwierciadło fałszywe/ Rozną twarz twych poštěpkow tobie ukzuie KochSat C; A iż łami
ći pánowie łmyłowie łą fałszywi/ one theż fałszem á błędy nápełnią. *GórnDworz* L12.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (5)* : Falsus, Participium, Fálżywy. *Mącz* 117a, 251b, 328c;
Calag 185b; *Calep* 406a.

Wyraz hasłowy jest bardzo często epitetem, którym określa się przeciwników religijnych i ich poczynania,
szczególnie w znaczeniach 1., 2. i 3.

Synonimy: 1. błędny, nieprawdziwy, omylny; 2. obłudny, zdradliwy; 3. farbowny, kłamliwy,
niewierny, obłudny, omylny, przewrotny, zdradliwy; 4. chytry, ubarwiony, wymysłny, zły, zmyślony; 5.
niczemny, nieroztropny, omylny; 6. czyniony, wymyślony.

Cf **FALESZNY, NIEFALSZYWY**

AK